

BORELIUS, HILMA

Fredrika Bremer som ung.

1913

EOD - Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 12 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400- till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- * Få samma utseende och känsla som med originalet!
- * Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- * *Sök:** Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- * *Klipp & klistra:** Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).
- *Ej tillgängligt i varje e-bok.

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- * Villkor för användning: <https://books2ebooks.eu/csp/sv/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 40 bibliotek från 12 europeiska länder denna service. Sök böcker tillgängliga för den här tjänsten: <https://search.books2ebooks.eu>
Mer information finns tillgängliga via <https://books2ebooks.eu> boken.

BREWER

Litt. Club

To

George

(Bn)

Kungl. biblioteket

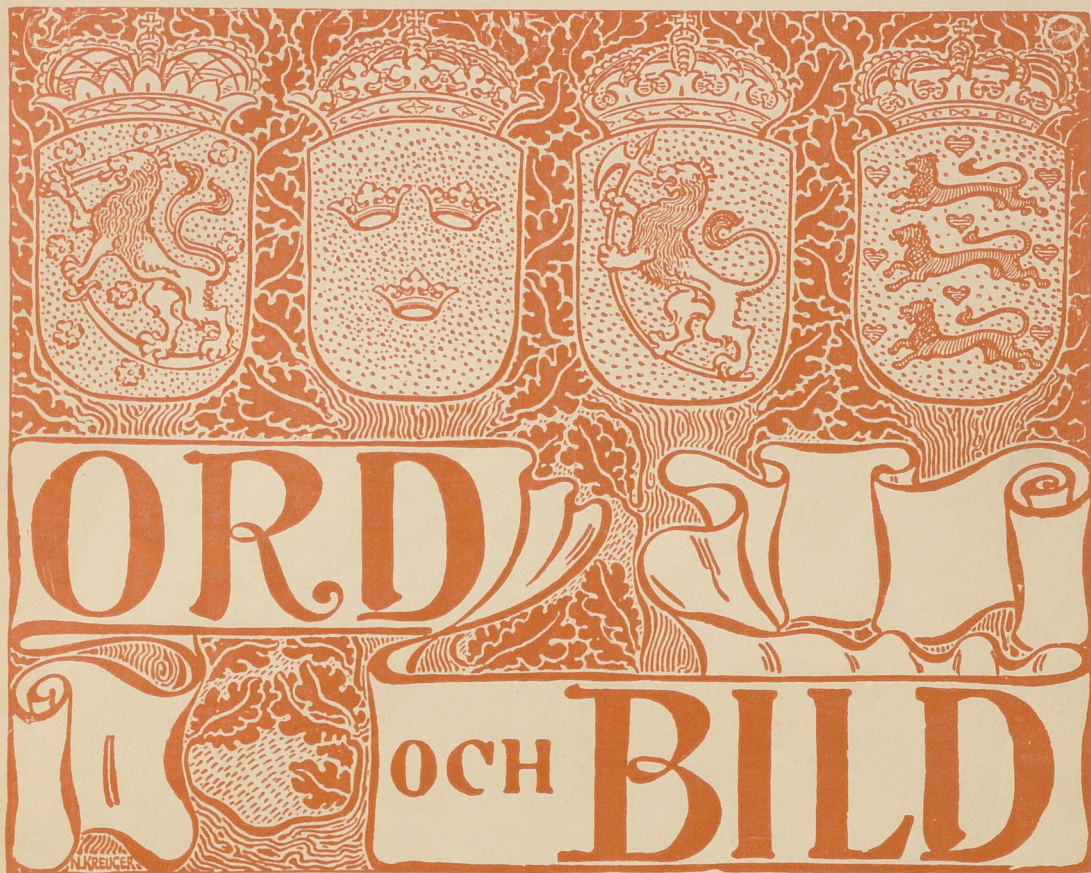
0 0000 000020140

BREMER, F.

SÄRTRYCK UR

Sv. Saml.
Lito. bild.
Sv.
Månings
(Per.)

TJUGUANDRA ÅRGÅNGEN · 1913 · FJÄRDE HÄFTET

FREDRIKA BREMER SOM UNG

AF HILMA BORELIUS

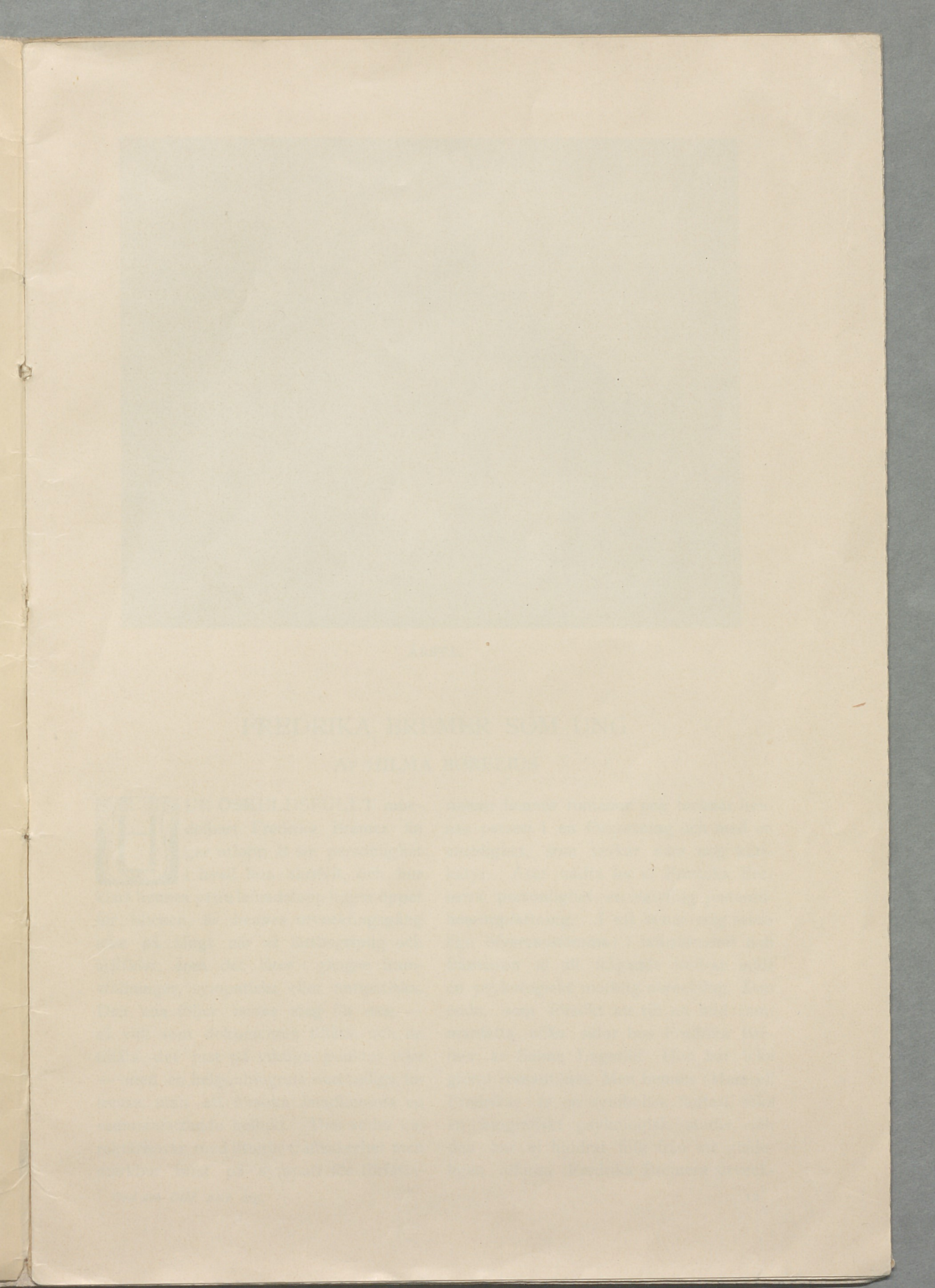

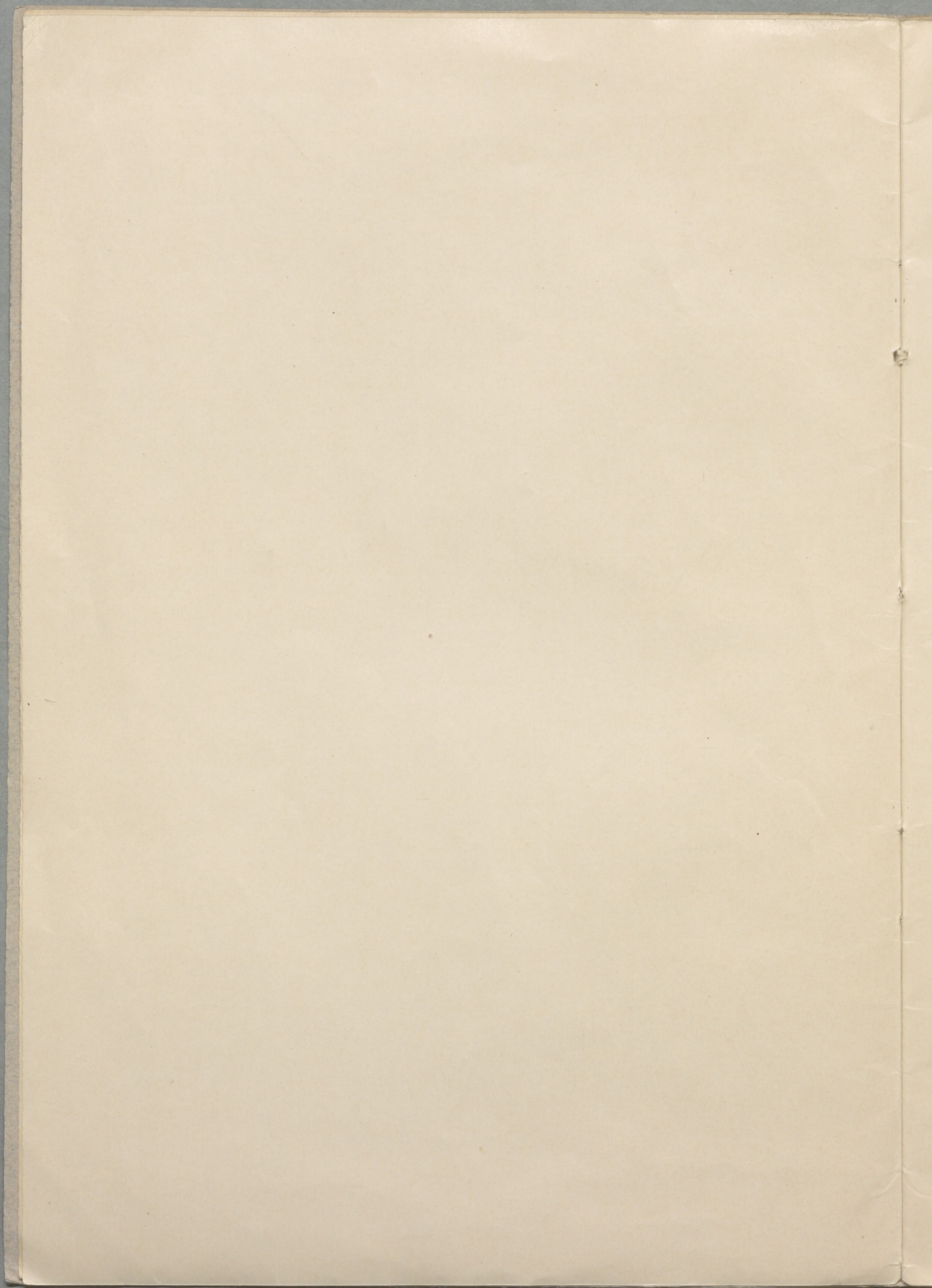
STOCKHOLM 1913

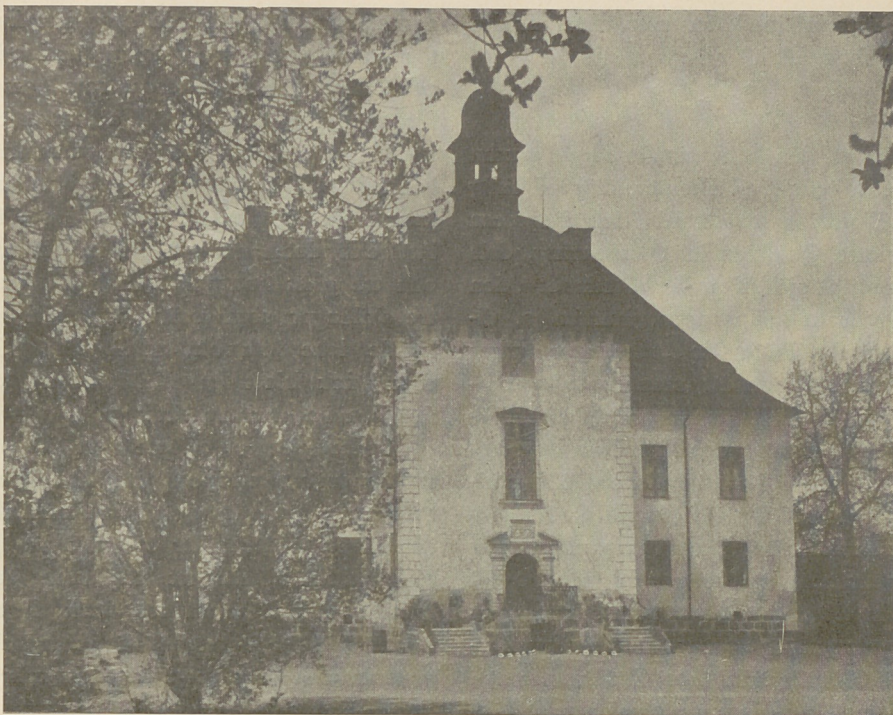
KUNGL. HOFBOKTRYCKERIET, IDUNS TRYCKERI A.-B.

13
No 576

ÅRSTA.

FREDRIKA BREMER SOM UNG

AF HILMA BORELIUS

HUR OSKULDSFULLT omedelbart Fredrika Bremer änger utlopp åt sin personlighet i hvad hon skrifvit, och hur klart hennes yttre lefnadslopp ligger öppet för blicken, är hennes utvecklingsgång icke på långt när så lättbegriplig och själfklar, som det låter i gängse framställningar, sympatiska eller antipatiska. Den ena följer henne steg för steg — så vidt som dokumenten tillåta, och de tillåta det just på viktiga punkter icke — med en helgonbiografs outtömliga intresse, utan att försöka åstadkomma en sammanfattande helbild. Den andra karakteriserar med litterär träffsäkerhet men märkbar brist på sympati för författa-

rinnan hennes romaner och tecknar hennes person i en förkortning och med en ensidighet, som verkar nära nog karikatyr. Åter andra ha af Fredrika Bremers personlighet en välvillig justemilieu-uppfattning. I ett synas mig samtliga öfverensstämma: i tvärsäkerhet och frånvaron af all frågande undran inför en psykologiskt märklig utveckling. Den enda, som försökt att till en bild sammanfatta olika sidor hos Fredrika Bremer, är Selma Lagerlöf. Hon har icke glömt romantiken. Men hennes »Mamsell Fredrika» är en symbolisk fantasi, icke en biografiskt psykologisk studie, och den har ej hindrat folk från att gladeligen affärda Fredrika Bremers utveck-

lingshistoria med en mer eller mindre fattig formel.

* * *

Barnet, den halfvuxna och nyss vuxna unga »Fredrique» Bremer, är med liflig åskådlighet porträtterad dels i systemen Charlotte Quidings lefnadsteckning, dels af Fredrika själf. Petrea i »Hemmet», den obegränsadt hjälpsamma, framfusiga, disputersjuka Petrea är ett med stor humor tecknad själfsporträtt, men insatt i en omgifning af helt annan art än det Bremeriska hemmet och fritt från de slag-skuggor, som förmörkade redan Fredrikas barnaår. De själfbiografiska anteckningarna af 1831, så ytterst viktiga för kändedomen om hennes lif från 20 till 30 års åldern, ge också i sin summariska öfversikt öfver barndomsåren upplysningar, som saknas hos Ch. Bremer och i »Hemmet». Här och hvar i hennes böcker och utkast finnas episoder och drag, som man genom någon af de tre nämnda källorna känner igen såsom hämtade från henne själf som barn och halfvuxen.

Sin af systemen Charlotte vitsordade böjelse att förstöra saker tillägger Fredrika de små Pullorna, »Presidentens» yngsta »döttrar». »De voro besynnerligt fallna för experimenter, särdeles i fysiken. De pröfvade oupphörligt, huruvida vissa ämnen voro brännbara och andra icke, huruvida det, som gick sönder, då man slog det emot sten, icke torde hålla, då man slog det emot trä, ifrån huru stor höjd man kunde släppa ett glas i golfvet innan det gick sönder o. s. v.» Detta motsvarar fru Quidings berättelse: »En dag hade Fredrika och jag utaf en af min mors vänner fått hvardera två vackra figurer af fransyskt porslin. Innan aftonen hade Fredrika undersökt, om den ena af dessa figurer skulle hålla, om den kastades på ste-

narne, som voro inlagda i golfvet framför kakelugnen; den andras hållbarhet pröfvades på en vedbörd, som bars in för att elda med . . . En annan dag kom hon till min mor och ville lämna henne tre skillingar, de enda hon hade kvar i sin lilla kassa, och bad om förlåtelse för det hon slagit sönder en karaffin och tre glas; hon ville nu lämna dessa tre skillingar som ersättning. Min mor kunde icke låta bli att skratta. Fredrika fick blott en tillrättavisning och fick behålla sina tre skillingar.»

Andra gånger aflöpte det icke så fredligt när Fredrika gjort sig skyldig till en förseelse, tappat något, rifvit sönder sina kläder eller kommit för sent till måltiden. Endast på landet hade barnen lof att gå ut, och dessa frihetstider, eljest så uppskattade, mångfaldigade förseelsernas och bannornas mängd. Den medlande Charlotte finner, att modern blef »väl sträng» mot Fredrikas ofta visade glömska af tillsägelser, hon nyss fått. Detta liksom faderns häftighet skulle dock i och för sig ej varit nog för att göra hennes barndom så olycklig som den verkliga var. Föräldrarna voro ej mycket tillsammans med sina barn, så länge dessa voro små, och många små barnliga puts, afsmakandet af frestande anrättningar, som enligt tidens sed voro bestämda ensamt för de vuxna, eller något barnsligt skämt med informatorn Reuterborg, kommo aldrig längre än till deras närmaste uppfostrarinna, »Bonne Amie» Frumerie. De icke af försummelse utan programenligt tunnklädda och vintertid ständigt fry-sande, på knapp kost satta, alltid hungriga små flickorna Bremer hade icke mycket af vare sig frihet eller frisk luft, framför allt icke i staden. Men deras uppfosttran ordnades både omsorgsfullt och planmässigt, och fadern, en stoiker till karaktären, en häftig man till lynnet,

var med all sin gammaldags husfadersstränghet djupt fäst vid sina barn. När de båda äldsta döttrarna, Charlotte och Fredrika, under sin nattvardsläsning öfversatt från tyskan hvar sin del af ett religiöst arbete, hvars första del utkommit på svenska i den sedermera afidne Broocmans tolkning, och framlämnade sitt arbete till fadern på en julafton, blef han rörd till tårar och lät följande år trycka det på sin bekostnad.

Om sin uppfattning — som barn och vuxna — af föräldrarnas förhållande till hvarandra ger hvarken Fredrika eller Charlotte någon antydning. Mycken själs-gemenskap hade de väl icke, fadern allvarlig, gedigen till insikter som åsikter, med sin djupa inåtvända sorg öfver det finska fosterlandets öde, och modern lysande, elegant, helt uppgående i salongens och salongsromanernas värld. Det ligger nära till hands att framkasta den frågan, som dock ingen af Fredrika Bremers biografier gjort: i hvad mån föräldrarnas äktenskap tidigt eller senare gett henne intryck som, naturligtvis ökade med andra, utföllts i hennes romaners många resonemang om vanskligheterna vid äktenskap. Men man är i detta afseende hänvisad till gissningar. Blott ett par fakta kan man läsa sig till i de mellan Charlotte och Fredrika växlade breven: att det var döttrarna, ej hustrun, som vårdade och vakade öfver brukspatron Bremer under hans sista sjukdom, och att fru Bremer i fjärde månaden af sitt änkestånd är upptagen af att »bygga luftslott» och »gör sig invärtes ett litet partie de plaisir af denna vinter».

Fredrikas stora sorg under tidigare barnaår var otillfredsställd ömhets-hunger, slitningen mellan hennes äfven af Charlottes nyktra blick uppfattade, »verkligt passionerade kärlek» för den bländande modern och sin egen naturliga oförmåga

att vara till nöjes för denna mor, som med ord och blickar ständigt sade henne, att hon »gick illa, satt illa, neg illa», var ful med sin låga panna och stora näsa. Framgången af hennes försök att bättra på sin missgynnade näsa med ett »oskyldigt maskineri» och sin panna medelst upp-ryckande af hårstrån blef ej stor, men gång och hållning blefvo småningom bättre. Dock var det ej därför, utan såsom familjens festpoet d. v. s. från omkring tolf års ålder, som Fredrika efter hand fick mera anseende hos föräldrarna. Då hon efter eget uttryck på födelsedagarna »började att smickra fint familjens öfverhufvuden», vann hon något af det gillande och beröm, hon så ifrigt åtrådde.

Denna åtrå efter beröm var icke ensamt ett utslag af dotterliga känslor, tvärtom, dessa hade vid den tiden trätt tillbaka. »Jag blef en riktig hofman, steg hos mina föräldrar till rangen af favorit.» Diplomati således. Men äfven ärelystnad.

Den lilla flickans själ rymde två passioner. Minst tillfredsställd blef ömhets-hungern. Det är talande, att Fredrika, när hon som vuxen i sina böcker ger uttryck åt sina känslor som barn, sin längtan efter »Faders och Moders smekningar», till språkrör väljer — och med rätta, för sannolikhetens skull — den ena gången en fader- och moderlös »(Den ensamma» i andra delen af »Teckningar ur hvardagslifvet»), den andra gången (i »En dagbok») en styfdotter, som är barnsligt betagen i sin strålande, mot henne kallsinniga styfmor.

Ärelystnaden fick mera än ömhets-hungern, och ännu var den i kampens och orons stadium, icke egentligen i lidandets, ännu mindre misströstans. Den reste sig efter nederlagen och antog nya former. Men visst kostade det på tolf-åringen att ge efter för den hårda verk-

lighetens hinder och uppge sina drömmar att fly till Tyskland och bli kronprinsens page, vinna ära och rykte under hans fanor. Då var Fredrika uppeldad af de intryck, som en flera veckors inkvartering af Sörmlands under utryckning varande regemente efterlämnat, en tid hvarunder hon varit försatt i ett rus af fosterländska och krigiska känslor. Regementsmusiken stannade i hennes öron, och på pianot blefvo sedan sådana stycken som Bataille de Prague och Bataille de Fleury hennes favoritstycken.

Svärmeriet för hjältedåd fick näring också af grekiska och romerska hjältesagor. Vid sitt besök på klassisk mark, på platsen för Horatiernas och Curiatiernas strid, säger Fredrika Bremer som gammal: »De stodo ännu, de gräsbevuxna stempelarna alldeles så som på den bilden, jag fick, då jag ännu var en liten flicka, och hvilken i min barnliga fantasi väckte brännande drömmar om stora handlingar och ädla sorger». Franciskas berättelse i »Grannarne» om hur hon och en vän på gymnastiken lekt Orestes och Pylades är troligen en utbrodering af en verklig episod, som eljest hvarken Fredrika eller hennes syster kommit att meddela.

Endast i drömmen voro hjältegärningar möjliga för en *flicka!* Ack, att man var en sådan.

Romanläsning fingo Fredrika och hennes äldre syster börja i 14—15-års åldern med Madame de Genlis, och den fortsattes sedan med glupande intresse genom de till art och värde mest skilda alster. Fredrika nämner på olika ställen som stjärnorna bland hennes tidiga ungdoms romanlektyr Richardsons Sir Charles Grandison, »Rousseaus härliga Héloïse», Madame de Staëls Corinne, de la Motte Fouqués Zauberring. Goethe och Walter Scott lärde hon känna först frampå 1830-talet, då hon läste dem

jämsides med Jean Paul, Bulwer och Balzac. Schillers dramer lästes högt i familjekretsen, då Fredrika var omkring tjugo år, och gjorde ett outplånligt intryck på henne. Familjebiblioteket tyckes varit mer utländskt än svenskt. Franzén, brukspatron Bremers följeslagare på hans ungdoms utländska resor, lärde Fredrika säkerligen känna redan tidigt. När hon framträdde inför offentligheten (till en början anonymt) med sina Teckningar, røjde sig i dem Franzéns inflytande tydligt nog.

Romantik och romanfantasier, en ändof, än häftigt uppblossande längtan efter händelser, handling, lif, kärlek, sådan är enligt både Fredrika och systemen signaturen för Fredrikas lif mellan femton och tjugo år. Senare biografer ha gjort öfverdrifven affär af hennes misslyckade debut i sällskapslifvet. Små triumfer och svärmerier tyckas ej länge ha uteblifvit — det framgår af självbiografien — ehuru de ej förslogo att sätta färg på lifvet mer än för ögonblicket. Den moderne läsaren af Fredrikas biografi har i första taget med bästa vilja en smula svårt att bestå något särdeles medlidande med det »enformiga, glädjefattiga, overksamma lif», som dessa ännu i skol- eller gymnasiståldern varande unga flickor förde på Årsta, och som enligt Charlotte »af oss alla systrar kändes tungt». Så overksamt förefaller icke deras lif, då man samtidigt får höra om de båda äldstas efter konfirmationen (först vid sexton år) bedrifna sysselsättningar. De lärde sig kokkonst för »en snäll kokfru», som lärde dem laga »de utsöktaste rätter, så att vi hade kalasmat på bordet hvarenda dag», och fingo lektioner i »kompositionsläran och generalbasen» för »en utmärkt musikus, professor Struwe». Sång, italienska och ritning bedrefvo de och måste vid festliga tillfällen framträda med sina ta-

langer. Så synnerligt länge varade icke heller denna tid, angående hvilken Charlotte talar om »det ena årets enformiga likhet med det andra». Den stora utrikes resan anträdde 1821, då Charlotte var 21 och Fredrika 20 år, och enformigheten hade dessförinnan interfolierats med en brunnsresa året förut.

I en plebejisk tid som vår, som har så öfvernog, visst icke af hjältedåd och stora känslor men af bråk, då det högröstade, partihetsade och partihetsande tidningslarmet skriker in till den fredliga åldrungen och till skolbarnet, då redan småbarnen sättas att roa sig och andra för det allmänna bästa på offentliga karnevalstillställningar — i en sådan tid gör det Bremerska hemmet, sådant det af Fredrika och Charlotte beskrives, i sin afskildhet närmast ett imponerande intryck af stilfullhet. Slädfärderna efter moderns »präktiga Isabelor» eller faderns »eldiga, ystra svarta hästar», təcirkeln i det ståtliga »gula förmaket», där husfadern på det främmande språket läste Gibbons och Schillers historiska arbeten för sitt mer eller mindre uppmärksamma lilla hof — hvilken kulturell förnämhet i dessa och andra detaljer från lifvet på Årsta.

Att en hel del af hennes disharmoni under första ungdomsåren helt enkelt berodde på hennes af för mycket romanlukande uppjagade fantasi otåliga poc-kande på spännande erfarenheter, är Fredrika Bremer själf i sin mognads tid den första att erkänna. »Du heliga, rika, djupa verklighetens lif! Har jag icke själf en gång trott dig vara elände och armod, emedan du ej gaf mig en hjältes ära eller en martyrs krona, och emedan du var så fattig på äfventyr, att vi, min nu så förnuftiga och förträffliga syster (justitierådinnan Quiding) och jag i vår blomstrande ungdom år ut och år in åkte oanfäktade till och från kyrkan hvar

söndag, samma väg, utan att bli 'enleverade', på hvilket vi alltid voro beredda, ej utan en ljuf fasa.»

Om utrikesresan 1821—1822 ger Fredrika i själfbiografien följande vitsord: »För hela världens gods och guld, ja, för själfva Tegnérns snille ville jag ej göra denna resa om igen på samma vis. Jag vill blott nämna det lidande som mera enskildt rörde mig. Begäret att veta och begäret att njuta vaknade inom mig med ny förtärande häftighet vid åskådandet af naturens och konstens praktverk. Jag led som Tantalus.»

I den dagbok, som Fredrika under resan skref för sin kusin Agathe Wrede, visar sig — i dess bevarade första del, som omfattar tiden från 21 aug. till 12 okt. 1821 — knappast något, som förklarar ett sådant totalintryck.

En och annan diskret hänsyftning på vantrefnad i resällskapets sinnesstämming och orsaken därtill förekommer. En gång heter det t. ex. »Ingen munterhet rådde i vårt lilla sällskap», en annan gång: »Re'n har Pappas humör blifvit oändligt mycket bättre, och vi hoppas nu att få gladare dagar.» Detta var i början af färden på Tysklands jord, där man haft att passera trakter med dåliga vägar, där de stora vagnarna hvart ögonblick varit i fara att stjalpa.

Det allmänna intryck, som man vid dagbokens genomläsning för öfrigt får, är att brukspatron Bremers familj öfverallt tog in på de förstklassiga hotellen och att familjeöfverhufvudet visade samma omsorg i fråga om de sinas tillfällen att se allt märkligt och vackert på de platser, där man uppehöll sig, som om deras materiella välfärd. När man t. ex. besåg slottet Wilhelmshöhe utanför Cassel, lät brukspatron Bremer på sin bekostnad de stora vattenkonsterna spela.

Intresserad och samvetsgrant redo-

gör Fredrika för hvad hon sett, människor, konst, natur. I hennes omdömen om de människor, man möter, röjer sig ett ömtåligt skönhetsinne. När hon ligger sjuk i Darmstadt, där familjen för hennes sjukdom måste stanna nära tre veckor, är hennes behärskande intryck af den varmhjärtade vänlige läkaren, storhäftigens lifmedikus baron Wedekind, att han har en skärande omusikalisk röst. Först sent tinar hon upp för hans vänlighet.

I konst drages hon till det idealvackra men känner sig frånstött af naturalism. Med hänförelse beskrifver hon en tafla, som hon sett i Basel, föreställande David med Goliats hufvud. »Om jag kunde måla . . . skapa en sådan David . . . då fruktar jag, att jag blefve en kvinnlig Pygmalion» — och hon tillägger: »Jag har ännu ej sett någon mensklig varelse med denna gudomliga blick utom Baron Astve de Feu (öfversatt det på Svenska) och ändå kan den knappast jämföras.»

Om Hans Baldung Griens altartafla i Freiburg, som hon uppger vara »af den berömda Holbein», tror sig Fredrika »kunna dristigt säga», att den är »högst eländig». Hon finner Gud vara framställd med »en verklig judfysionomi» och Maria (taflan framställer Marias kröning) »har ett sjäpiget aflängt fåransikte, med en verklig linperuk, som hänger rak ner på bägge sidor.»

Holbeinmuseet i Basel tilltalar ej i högre grad Fredrika. Vål finner hon den tafla, som föreställer Holbeins hustru och barn, »full af sanning och uttryck», men hon anmärker också, att »fulare varelser än de rödhåriga barnen kan man knappast få se, och hans fru är surögd.» Todtentanz-serien gör starkt intryck på henne. Efter sin jämförelsevis utförliga beskrifning säger hon emellertid: »Vi, min söta Agathe, vilja se döden som en skön ängel med bleka allvarsamma drag,

och Holbein visar oss den som ett svart rysligt benangel», och slutar med en öfvergång till skämt: »Om en sådan person bjöd upp mig, skulle jag visst äfven säga ett bredt Nein.»

Hvad själfva reseskildringen beträffar, är den emellanåt rätt konkret och liflig. De realistiska smådetaljerna, t. ex. från färden öfver Lüneburger Heide, ge bättre prof på den unga resenärens iakttagelseförmåga än t. ex. skildringen af ett skönt alplandskap, som visserligen tjusar henne och lockar henne att försöka en beskrifning af morgondimmornas lek, men som hon också befolkar med »Hoppets Engel» och »Lifvets Genius». Det är således ej utan att man redan i tjuugoåringens resedagbok kan spåra, hvar den blifvande romanförfattarinnans styrka och svaghet kommer att ligga. Redan här märkes å ena sidan »Beata Hvardagslags» verklighetssinne, å andra sidan i den högre stilen en »Verschwommenheit», hvars sentimentalitet dock hos den unga flickan förefaller ganska naturlig.

Förgäfves söker man i resedagboken en motsvarighet till själfbiografiens hopsummering af resans erfarenheter. Där är sordin öfver alla yttranden, som likna en klagan.

En gång anförtror Fredrika Agathe, att hon »ville för någon tid vara karl, för att en gång rätt innerligt njuta af lifvet». Några tankar på en omhvälfning i kvinnornas ställning har hon icke. Blott som en hemlig hjärtesuck tillstår hon sin önskan att vara man: »Då skulle jag svärma omkring som fåglarne i luften och med klappande hjärta skulle jag känna mig äfven vara en glad och fri varelse i skapelsen, mitt öppna hjärta och hand skulle stå till tjänst för alla, och om jag någon gång blef bedragen, skulle jag äfven säkert ofta göra andra lyckliga med mig. Vore jag karl, hvem skulle väl kunna klandra, att jag njöt

mitt lif? Men jag är en kvinna och fördomen, jag bekänner det, en nyttig och nödvändig fördom, fångslar hvarje steg. Stackars fruntimmer, vi likna ofta nog dessa nattviol, som jag sett på åkrarne, så kringväxta af snärjgräs, att de ej därutur kunna höja sin blygsamma blomma utan ligga stilla vid jorden.»

»Ett felas mig, och det kan inte hjälpas — frihet», säger Fredrika i sammanhang med det nu citerade, och denna ton klingar igenom äfven på andra ställen. »Detta ställe var så vildt och tillika så skönt», yttrar hon en gång vid början af färden genom Schweiz, »att mitt oroliga, upproriska hjärta klappade och suckade efter frihet.»

Andra gången talar hon förnuft med sig själf, som om hon vore sin egen tant: »Ungdom älskar att finna sig beklagansvärd, och det är därför ofta mer en barnslig medömkan med oss själfva, än än en verklig olycka, som utpressar våra tårar.»

Mulen har hemmets himmel varit också förut, men efter hemkomsten från utrikesresan tättnar dunklet för Fredrika. »Inom ett år voro vi tillbaka i vår stilla nord. Där började nu för oss ett lif, hvars tyngd och plåga jag fåfångt skulle vilja uttala. Vårt hem blef oss ett fängelse.» (Själfbiogr. ant.) Den dofva, smygande olusten blir allt djupare. De otåliga unga önskningarna, som mer och mer finna sig flämta i lufttomt rum, förnimmas blott som kval. Fredrikas starka ord om sitt lidande äro för ofta citerade för att behöfva upprepas här.

Systrarna Bremers ungdomshistoria är en lärarik illustration till de s. k. patriarkaliska familjeförhållandenas vansklighet. Det är att märka, att icke blott Fredrika utan äfven den till sin läggning så måttfulla och snusförnuftiga Charlotte, faderns favoritdotter, som

vuxen vantrifdes i hemmet. Faderns person var till den grad hemmets centrum, hans vilja så in i detalj reglerande för samlifvet inom familjen, att detta samlif blef lika tungt som han själf. Brukspatron Bremer är själf i sin andliga isolering en tragisk gestalt. Despot var han, och genom den lyckligtvis jämförelsevis rätt ovanliga föreningen hos honom af tungsinne och häftighet blef hans despotism särskildt tryckande. Med sin vaksamma omsorg, sin starka plikt känsla och stora frikostighet lyckades han blott att göra de sina olyckliga och förfelade därmed hvad som för honom långt mer än för flertalet fäder var lifsuppgift. Han var privatman och landsflyktig från sitt egentliga fosterland. Tyst bar han sorgen öfver Finland, tåligt uthärdade han under sin sista sjukdom svåra plågor. Vid hans dödsbädd grät Fredrika »försoningens tårar».

Hur egendomligt det är, att den, som varit så olycklig i hemmet som Fredrika Bremer, sedan ägnar det mesta af sitt författarskap åt familjelifvets förhållande, har ej nog framhållits. Sammanhanget är emellertid lätt att förstå. Till trettio års ålder hade hemlifvet, sådant det nu var, omfattat så godt som allt hennes lif utanför fantasiens färgrika men hägringslikt oåtkomliga värld. Med syskonen hade hon haft sina glada stunder. Efter faderns bortgång blefvo dessa glada stunder allt flera och allt ljusare under 1830-talets första år. Till modern kom hon i ett nytt förhållande därigenom att hennes »Teckningar» gjorde furore i Stockholms fina sällskapsvärld. Luft och solsken kommo in i hemmet, och det var som förvandladt. Af Fredrikas bref till Böklin 1832—34 synes det, hur hon formligen solade sig i systrarnas sällskap i det nu kärvordna hemmet.

För henne blef den dubbla erfarenheten af lifvet inom hennes egen familje-

krets som mörker och som ljus en fond af praktisk lefnadsvishet, som hon icke tröttnade att åter och åter förkunna. Se hur litet som behöfs för att hemmet skall bli ett paradys: ömse-sidigt förtroende, en ljus alla omfattande vänlighet, frihet från tvång.

Det är ena sidan af Fredrikas i böckerna förkunnade gyllne regler. Den andra sidan är lösen: nyttigt arbete, själfständighet, en lifsuppgifts värdighet för hvarje till mogen ålder kommen människa.

»Huru stilla, likt ett grumligt vatten, står tiden för en ungdom, som under ett tråkigt och overksam lif framsläpar sina dagar», skref Fredrika Bremer i 22 års åldern. Ordet overksamhet, som både hon och systemen upprepade gånger använda i de biografiska anteckningarna, är egentligen ej rättvist. Flitiga, d. v. s. sysselsatta voro systrarna nog alltjämt med sin musik, med husliga sysslor, Fredrika dessutom och mest med miniatyr-målning, läsning och skrifning, hvartill slutligen från 1826 äfven kom sjukvård, kokning af dekokter m. m. Men det som för Fredrika betog arbetet, utom det hon utöfvade som barmhärtighetssystem, det stärkande och lifvande, som det borde medföra, var, att det icke var inriktadt på ett sammanfattande mål. Behofvet att för en rätt harmoni med världen öfver sitt arbete äga kallets helgd tolkade Fredrika åter och åter i sina kvinnliga gestalter. I »Herthas» slutord och efterskrift uttalade hon till sist utan omsvep och som typiskt allmängiltig sin dyrt vunna erfarenhet: »Det finnes ingen tyngre börda än den af lifvets tomhet».

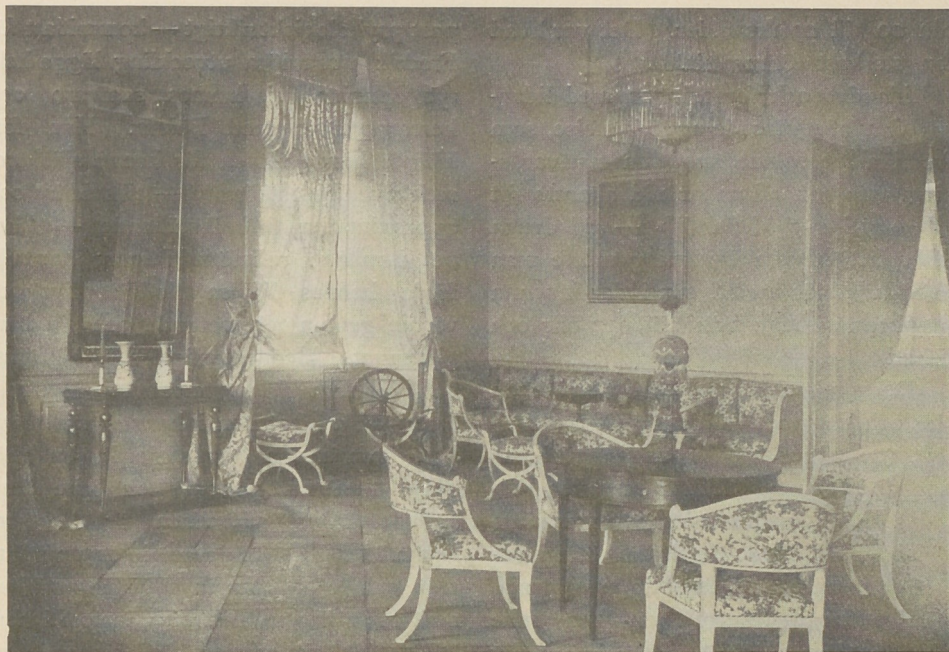
Den lifstörst, som starkast brände den unga Fredrika, var törsten efter dåd — den dådtörst, som är ärelyst-nadens adelsmärke och skiljer den från fåfänga — och törsten efter vetande. »Blotta anblicken af vissa ord i en bok,

såsom sanning, frihet, ära, odödlighet, väckte hos mig känslor, som jag fåfängt skulle söka beskrifva», heter det i själfbiografien. »Att bli någonting för Sverige, därom bad jag med brinnande böner i mitt trettonde år» skrifver Fredrika 1844. I Herthas mun har hon lagt orden: »Ack, jag skulle ha velat lefva på vatten och bröd och varit öfverlycklig, om jag fått lära hvad ungdomar lära vid akademien».

»Jag kände mig vara född med starka vingar men kände äfven, att de voro stäckta, och trodde, att de alltid skulle så bli». (Själfbiogr. ant.) Detta är den bästa sammanfattning, Fredrika Bremer gett af innebörden i sitt kvalfyllda själfmedvetande som ung. Hennes olycka var saknaden af frihet och framtid. Men denna lott, som för henne var martyrskap, ha långt senare generationer af unga kvinnor delat med henne. Sed och betraktelsesätt fortforo att binda och begränsa, trots ett normalrecept af skol- och seminariebildning, lagstadgad myndighet o. s. v.

Om man här som alltid måste vara försiktig med allmänna slutsatser, så är det å andra sidan visst, att det är till den intensivt genomlevade personliga erfarenhet, som är en idéns psykologiska genesis, man måste gå tillbaka för att förstå idén. Känner man idén blott genom dess sena afläggare och ofullkomliga tillämpningar, blir den blott en blek abstraktion. »Hertha» och den svenska kvinnorörelsens första utvecklingsperiod bottenar i Fredrika Bremers erfarenhet som ung.

Både Fredrika och Charlotte äro vaga i kronologien för åren 1822 till 1828, och detta är till omak äfven för psykologien. Att det tunga mörker, som enligt båda rufvade öfver Fredrika från hemkomsten 1822 till 1826—27, icke var så oafbrutet eller varade så länge,

SALONGEN PÅ ÅRSTA.

som det i deras sammanfattning låter, kan man dock genom jämförelse se. I de år 1822 och 1823 daterade anteckningar af Fredrika, som Charlotte citerar, gör sig ingen djupare tragik gällande. Charlotte har väl för sina citat valt det »fönuftigaste». Båda systrarna ange Fredrikas intervistelse på Årsta tillsammans med en eller två af systrarna 1826—27 och 1827—1828 som tiden för en börjande ljusning. Genom några i Dagny 1908 publicerade bref framgår det, att Fredrika sommaren 1826 gjort bekantskap med en familj Leuhusen, som omfattade henne med en vänskap, hvilken hon i sin ordning på det mest öfversvallande sätt gengäldade. Brevet till fru Leuhusen från 1826 har en rent af pjollrande ungdomlig ton och är snarast ägnadt att förbrylla den, som efter självbiografien gjort upp för sig, hur olycklig Fredrika var.

Den egentligen svåra perioden tyckes ha varit åren 1824 till 1826. I ensamheten

på Årsta var det, som Fredrika sedan vintrarna 1826—28 fick tillfälle att utöfva den verksamhet af barmhärtighets-syster, som då och då hägrat för henne, alltsedan hon såg søeurs de charité i Paris. Under denna verksamhet bland fattiga och sjuka återfann hon sig själf och fann Gud på ett nytt sätt. Hon underkastade sig, skar liksom med ett snitt bort alla de aggende önskningsar, hon kämpat med.

Vår erfarenhet undergår gärna i minnet en instinktiv, icke begreppsmässig utvidgning. Den starkast känslobetonnade erfarenheten under en viss lifsperiod kommer i minnet att behärska hela perioden, och är det en stämning, icke knuten vid en bestämd yttre tilldragelse, breder den i minnet ut sig till det hela. Så är det förklarligt, att Fredrika Bremer flera gånger, i självbiografien, i bref till Böklin o. s. v., talar om sitt lidande intill förtviflans gräns, som hade det utfyllt hela hennes ungdom

från 20 till 29 års ålder. Det var hvad hon starkast förnummit.

Lidandet och försoningen med lidandet, den obegränsade underkastelse, som Fredrika beseglade med en nattvardsgång, där hon »frambar vid altarets fot offret» af sitt »hela lif» — till denna erfarenhet, denna invigning måste man gå tillbaka för att få tag i det innersta hos henne sådan hon därefter blir och förblir.

»De som gråta vare såsom gråte de icke och de som fröjda sig såsom fröjdade de sig icke, ty denna världens väsende förgås.» Sådan blir efter Fredrikas stora ungdomskris hennes inre ställning till lifvet, fasthållen äfven under den nästan ystert frambubblande glädtighet, som leker på ytan hos henne åren 1831 till 1834—35, fasthållen under en ny smärtsam kris vid sistnämnda tid. Hur lefvande hon njuter den rikedom af intressen, som öppnar sig för henne, hur innerligt hon sörjer vid sina käras grafvar — hon »fröjdar sig såsom fröjdade hon sig icke och gråter såsom gråte hon icke». Och hennes lidelsefulla ärelystnad, hvar blir den af? Hon som varit så girig efter beröm, så beroende af människogunst, tar med jämnmod emot de främsta auktoritetens loford och Svenska Akademiens guldmedalj. Ingenting bländar henne längre. »Denna världens väsende förgås».

Emedan där icke är någon uppseendeväckande yttre kontrast mellan Fredrika Bremers lif tidigare och senare, har man ej kommit att inrymma nog stor betydelse åt den djupgående psykologiska kris hos henne, som dock vid ett närmare aktgifvande på källorna befinnes tillräckligt betygad. Hennes första (fru Quiding oräknad) och utförligaste biograf S. L—d Adlersparre har — helt naturligt f. ö. på grund af det här flödande rika materialet men knap-

past psykologiskt riktigt — kommit att för Fredrikas religiösa utveckling lägga hela tyngdpunkten i hennes samvaro och korrespondens med Böklin. Han förhjälppte henne till en för henne själf teoretiskt tillfredsställande — tillsvidare och approximativt tillfredsställande — klarhet i många religiösa frågor; han tillförde hennes lif en flod af ljus och värme genom sitt vetande och sin hängifvenhet. Hennes religiösa lif blef ljus och klart, verkligt lefvande. Men där fanns då på botten i hennes väsen något, som redan var afgjordt, en afsägelse från lifvet, som hon icke återkallade. Den afsägelsen är det som framträder i hennes lugn inför uppmuntran och loford (fastän naturligtvis äfven själfkritik har en del däri), liksom i hennes enkla resignation med afseende på den obesvarade känsla för en man, som själfbiografien omtalar.

Under de ensliga Årsta-vintrarna tillkommo eller omskrefvos de första litterära alster, i hvilka hon själf såg något mer än ett tidsfördrif för sig och systarna. Att de publicerades, berodde emellertid närmast af en helt illitterat önskan att få litet pengar till sina fattiga.

När Fredrika som konvalescent till själ och kropp, tillfrisknande efter frätande grämelse och sjuklighet, återvände till den samlade familjekretsen, mötte henne den ene friaren efter den andre, först en adlig major och godsägare, så en ung man, båda nu okända, slutligen en »originell äldre man», i hvilken man numera kan identifiera hennes vän, änklungen baron Leuhusen. Ingendera af dem var någon brödfriare. Fredrika själf omtalar af dessa blott de båda förstnämnda men berättar om en sin obesvarade böjelse, som »verkat mäktigt» på hennes utveckling. Att sluta af hennes omdömen om de båda afvisade friarne skulle man vilja tro, att föremålet

för hennes egen böjelse varit afsevärdt äldre än hon och i alla händelser en person, som hon såg upp till såsom öfverlägsen.

Fredrikas första samling »Teckningar utur hvardagslifvet» utkom genom brodern Augusts bemedling julen 1828 på Palmblads förlag i Uppsala, anonymt och med endast syskonen som förtrogna. Andra samlingen påbörjades snart efter men försenades genom brukspatron Bremers mellankommande sista sjukdom och död (sommaren 1830) och utkom först i oktober 1830 på Palmblads förlag (sedan den på våren refuserats af en förläggare i Stockholm).

Faderns död, Charlottes giftermål, Fredrikas första afgörande litterära framgång kommo slag i slag. Bifallssorl i salongerna, afkastande af anonymiteten, Franzéns hyllningsverser, Brinkmans superlativa loford, dessa framgångar kulminerade i Svenska Akademiens tilldelande af sin mindre guldmedalj i januari 1831.

På denna punkt känner Fredrika, att hon nu framför allt behöfver samla sig inåt. Hennes beslut »att nu en längre tid ej frambringa något» var fattadt, innan hon ännu råkat den, som blef hennes vägvisare under sökandet efter klarhet; de nyss citerade orden skref hon till Brinkman sommaren 1831. »Jag behöfver vinna kunskaper, upplysa, stadga mig, se hvad jag har inom mig och allt hvad jag däraf kan göra», fortsätter hon.

Hvad som än är oklart i Fredrika Bremers förhållande till Per Johan Böklin — att den höstdag 1831, då hon i systemn Charlotte Quidings hem i Kristianstad gjorde hans bekantskap, genom hvad denna bekantskap bragte henne är ett af de viktigaste data i hennes lif, är åtminstone oomtvistligt. Hon befann sig, när hon mötte Böklin, i personlig

jämvt, men hennes tankevärld var kaotisk. Med sitt ensliga grubbel, sin personliga lidandeserfarenhet rymde hon inom sig ett dunkelt djup, som ingen framgång som sådan förmådde upplysa. För sin egen utveckling behöfde hon, som befann sig som på villande haf, med alla den vaknande tankens frågor ännu obesvarade, hjälp att reda upp sina begrepp. Hennes barlast utgjordes af »romaner och predikningar». Böklin ställde sin skolade tankegång, sitt grundliga filosofiska vetande till hennes disposition, gick tåligt in på hennes »flytande tankeassociationer» utan att själf tappa tråden. Först genom Böklins undervisning och anvisningar fick Fredrika hvad man skulle kunna kalla rumssinne i figurlig mening, lärde sig att särskilja och lokalisera tankar och teorier. Förut hade allt flutit samman för henne i oreddiga massor.

Detta rent allmänt teoretiskt sedt. Betydelsen för hennes personliga lif af den ljusning i hennes religiösa tro, som blef utbytet af hennes samvaro och korrespondens med Böklin, har hon själf lifvet igenom vitsordat. Den var icke bunden vid just hans tankeframställning i deras första diskussioner utan sträckte sina verkningar alltfört. Under all beröring med, all befruktande påverkan af idéer och människor under hennes fortsatta lif bevarade hon alltid tacksamheten för den erfarenhet af ljusets seger öfver mörkret, som hon upplefvat i gemenskapen med Böklin åren 1831—1834.

Också estetiskt var Böklin henne till gagn. Att tillvita honom och hans inflytande, att Fredrika i »Presidentens dött-rar» och »Nina» gaf sig in på för mycket spekulerande, är synnerligen orättvist, enligt hvad deras korrespondens rörande just dessa böcker nogsam utvisar. Det filosoferande partiet i »Presidentens dött-rar» skulle ha fått en både längre och

anspråksfullare form, därest icke Fredrika på förhand inhämtat Böklins råd och af detta råd föränledts att beskära och omarbete stycket i fråga. Långt ifrån att uppmuntra hennes böjelse att resonera i romanform, rådde Böklin henne att »så mycket som möjligt är gömma filosofen». Sedan hon utgifvit »Nina», om hvilken han ej tycks ha haft någon kännedom, förrän den var tryckt, gaf Böklin henne åter uttryckligen rådet: »Gif teckningen klassisk fulländning, låt den filosofiska världsåsikten ligga osynlig i grunden!»

Böklin var det också som hänvisade Fredrika till Goethe. Kort sagdt: likom han med sin klassiska och filosofiska bildning till henne förmedlade ett kunskapsområde, som var henne ett obekant land, så vidgade han hennes blick för det konstnärliga.

Just hvad dess mest betydelsefulla period angår, känner man endast ofullständigt Böklins och Fredrika Bremers personliga förhållande till hvarandra. De i Böklinska familjens ägo varande brefven äro fortfarande otillgängliga, utom i den mån de fått begagnas för och ingå i den Adlersparre—Leijonhufvudska biografien. Flertalet bevarade bref har dess författarinna visserligen fått se fullständigt, men af de mest afgörande har hon blott fått några utdrag och lösryckta citat. Dessutom har man det intrycket, att hon varit ganska bunden i sitt begagnande af och sina kommentarier till dessa.

Den personliga samvaron mellan Fredrika Bremer och Böklin inföll mellan hösten 1831 och hösten 1833, med ett längre uppehåll under sommaren 1832. Äfven under samvaron förekom utförlig skriftväxling. Den fortsatta korrespondensen kulminerade under år 1834. Redan inom första året af deras bekantskap har, efter hvad det tyckes, den fråga uppdykt, som skulle få sitt slut-

giltiga svar tre år senare: frågan om arten af deras framtida förhållande till hvarandra. Hur förhållandet dem emellan under denna period i detalj gestaltat sig, därom vet man föga. Sensommaren 1835 förlofvar sig Böklin med Carolina Nilsson, sedan han på försommaren, efter ett bref från Fredrika, begifvit sig på resa till Stockholm, men vänt om på halfva vägen, i Jönköping.

Om S. L.—d Adlersparre finner sig i förlägenhet inför Fredrikas slutliga nej till Böklin, är det ej af brist på skäl för detta nej men af embarras de richesse. Hon anför de olika hållpunkter, hon funnit i Fredrikas yttranden, utan att sammanföra dem och utan att våga bestämma, hvad som i sista hand varit det afgörande. I själfva verket är det också först då man närmare sysselsätter sig med Fredrika Bremers person och börjar fundera öfver sammanhanget mellan de tillgängliga brefcitaten, som det psykologiska förloppet börjar synas en smula gåtfullt.

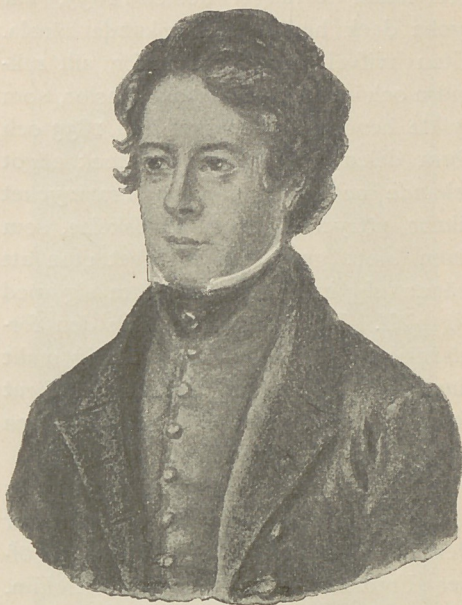
Den afgörande krisen tycks ha inträffat hösten 1834 till sommaren 1835. Böklin, som 1833 på sommaren »fantiserar i aftonmolnen» och drömmer om Abælard och Heloïsa, men dessemellan finner sig i den roll af »bror», som Fredrika tilldelat honom efter brodern Augusts död hösten 1832, skrifver ännu vårfrudagen mars 1835 ett bref fullt af vårkänslor, ett bref som, utan att i sin citerade del vara hvad man vulgärt menar med ett kärleksbref, dock på ett sympatiskt och rörande sätt visar, hur en personlig romantik svällde inom den flärdlöse skolmagisterns bröst. Så skulle han ej kunnat skrifva, sedan romanen fått sin slutliga upplösning.

Bland de lösryckta citaten ur Fredrikas bref till Böklin finnes ett (af 8 juni 1834), där hon skrifver: »Kunde jag blott älska så fullt, som detta underliga

och dock så varma hjärta behöfver, huru godt vore det ej för mig, huru lyckliga kunde vi ej båda blifva!» Ur ett odatradt bref anföres hennes yttrande, att hon ej har »den känsla, som gör, att man vill lefva blott för en». I ett annat breffragment från hösten 1835, efter Böklins förlofning, talar åter Fredrika med en återblick om sin »kärlek till konsten och betraktelsen, denna underliga bildningsdrift, som tar i anspråk hela människan» och kallar den hans »verkliga rival».

Ett snusförnuftigt resonemang om ett oåterkalleligt antingen—eller rörande äktenskap och författarskap, sådant Fredrika tidigare i flera versioner fört det, skulle knappast hållit stånd mot en verkligt stark kärlek. Att ett sådant resonemang skulle fällt utslaget motsäges också af den omständigheten, att Fredrika just då det sista afgörandet föll stod tviflande inför det författarkall, för hvars fyllande hon skulle nekat att bli Böklins hustru. Å andra sidan förefaller det emellertid också osannolikt, att en svärmisk idealist som Fredrika Bremer i ett personligt förhållande, som grep så djupt in i hennes sjäslif, från början och alltigenom kunnat sortera vänskap och kärlek på det vedertagna krassa sätt, som åtnjuter allmän aktning hos så väl moraliskt som omoraliskt folk af skilda skolor.

S. L—d Adlersparre framhåller Fredrikas i de tillgängliga breffven synbara ifver att se Böklin framtråda för offentligheten som författare, söka sig en större verkningskrets, än den som skolman i Kristianstad, och ser i denna ifver en omedveten önskan att undanrödja ett hinder för deras möjliga förening. Tolknigen har stora skäl för sig. Emeller-

P. J. BÖKLIN. SEPIAMÅLNING AF
FREDRIKA BREMER.*

tid är det att märka, att Fredrika något senare eller just under och näst efter krisen i förhållandet till Böklin mindre än någonsin hade sinne att njuta af hufvudstadens möjligheter. Vintern 1834—1835 var hon störd till sinnesstämningen och hade både då och tiden näst efter, då hon följde grefvinnan Sommerhielm till Norge, ansatser af människoskygghet, i alla händelser ett starkt behof af isolering.

Utan att i sin kommentar betona saken, berättar S. L—d Adlersparre och visar genom citat, att Fredrika åren 1832—1834 lefvat helt i nuet och så vidt på henne berott uppskjutit alla bestämda tankar på framtiden. Hon lefde ett rikt och intensivt lif. Djupt och innerligt som hon sörjde sin brors död hösten 1832 och sin nyförvärfvade vän

* Bilderna å sid. 189 och 191 äro hämtade ur S. L—d Adlersparres och Sigrid Leijonhufvuds biografi öfver Fredrika Bremer och af förläggaren P. A. Norstedt & Söner benäget ställda till vårt förfogande.

grefvinnan Wrangel hösten 1833, var lycka dock hennes förhärskande känsla. Utan tvivel var det framför allt religiösa och intellektuella lyckokänslor, som fyllde henne. I vissa bref från 1833 och förra delen af 1834 är där dock något lekande och jublande, som bra mycket liknar uttrycken af en förälskelse, som ännu blott ger färg åt lifvet utan att vända sig inåt och sysselsätta sig med sig själf. I alla händelser fick den förälskelsen, om den förelåg, aldrig makt med henne. Andra erfarenheter och förut fattade beslut hade lämnat för djupa spår och finga öfverhand.

Ett brefcitat från hösten 1834 tycks af alla de meddelade vara det som ger den bästa psykologiska belysningen öfver Fredrikas slutliga nej till Böklin. »Ack, naturen leker ibland med människan så mäktigt, så ljuft, men från erfarenheter, som skakat hennes innersta själ, från rotfasta känslor och idéer, som blifvit hennes, därför att man fixerat dem under långa år, rycker hon dock människan ej. De återkomma och taga henne med makt igen. Väl, om hon då under en illusorisk stund ej har fäst för alltid andras lycka vid sin.»

Så länge det icke var nödvändigt att fatta afgörande beslut för framtiden, njöt och gladdes Fredrika obetingadt af den lifvets rikedom, som bjöds henne under 1830-talets första hälft. Men när det på allvar gällde att utforma sitt framtida lif, då hon ej längre fick säga »åt både glädje och smärta: 'Tyst, tyst! Låt mig vara, väck mig ej, jag drömmer så godt'», då gjorde sig hennes tidigare genomkämpade erfarenhet åter gällande. I förhållandet till Böklin drog hon sig, när det ej längre kunde förbli obestämdt, tillbaka, rädd att för mycket växa fast i lifvet »genom djupa fröjder eller innerliga bekymmer», hon som liksom Klara i »Nina» ville »gå så tyst, så tyst

genom lifvet», »smyga lätt därigenom». Hon grep åter efter tagelskjortan och klostercellen, tog åter upp planen att bli barmhärtighetssystemer.

Att Fredrika i det citerade brevet af 13 nov. 1834 med »erfarenheter, som skakat hennes innersta själ» och »rotfasta känslor och idéer, som blifvit hennes, därför att man fixerat dem under långa år», verkligen syftar på sin tidigare själfinviqning till försakelse synes alldeles otvifvelaktigt.

Vid tiden för den invigningen tänkte hon sig sitt kommande lif som barmhärtighetssystemens. Sitt författarskap bedref hon först blott som tidsfördrif, men det blef småningom mera. I Teckningarnes andra del nedlade hon något af sitt eget lidandes erfarenhet (i »Den ensamma» och »Tröstarinnan»). Bekantskaper, som vidgade hennes lifsuppfattning, särskildt inflytandet af Miss Lewin (Frances v. Koch), och litterär framgång kommo henne att omforma föreställningarna om det sätt, hvarpå hon bäst skulle tjäna Gud och människor. Men alltjämt var hennes mål ett sådant tjänande, och sitt författarskap såg hon som berättigadt endast i den mån, det kunde bli hennes organ att hjälpa andra.

Hösten 1834 till hösten 1835 genomgick Fredrika Bremer åter en kris. Den gradvisa ljusningen från 1826, det sedan följande strålande solskenet från 1831 och följande år förmörkades till en tid. »De gamla molnskyarne började åter draga upp på den klarnade himmeln», skrifver Böklin därom. Ännu innan »Nina» var fullbordad, således opåverkad af den stränga kritik, den framkallade, började Fredrika åter på allvar umgås med sina gamla planer på att bli sjuksköterska. Hennes betänklighet vid planens realiserande var »det skenbart prålande i denna sannt ödmjuka handling», som ju också den tiden skulle varit ett oer-

hårdt sensationellt steg af en kvinna tillhörande den förmögna och bildade klassen. Då hon mottog grefvinnan Sommerhielms inbjudning till Tomb hösten 1835, hyste hon ännu den plan, hon på våren haft, att genom grefvinnan Sommerhielms bemedling komma in vid lasarettet i Kristiania. Utförd blef den icke. I stället återvann hon under vistelsen på Tomb under självstudier och i den välgörande ensamheten med den originella, sundt kloka, hjärtegodas och humoristiska Stina Sommerhielm tron på sin kallelse som författarinna. Åren på Tomb blefvo intellektuellt fruktbara år, under hvilka Fredrika både skref de romaner, som räknas för hennes bästa, och i allmänhet mognade både personligt och intellektuellt. Under denna tid af inre samling var det äfven, som kvinnans frigörelse först blef henne ett klart medvetet mål, om ock ännu med helt obestämda konturer.

Otillräckligt som det kända och framlagda materialet är, kan man dock däraf sluta, att Fredrika utan svårare kamp genomgått den dubbla krisen 1834—1835: i förhållandet till Böklin och i fråga om författarskapet.

Egendomligt nog har ingen fäst sig vid kontrasten mellan Fredrika Bremer, sådan hon beskriver sig själf som helt ung flicka, och Fredrika Bremer, sådan hon visar sig, sedan hon verkligen kommit in på en bana, där ärelystnaden kunde ha spelrum. Man har ej stannat inför den märkliga frånvaro af lidelse, öfver hvilken hon själf i ett bref till Böklin från 1833 förundrar sig: »Jag var så äregirig som ung, så orolig, så stormig i mina begär — hur är detta nu så borta, så alldeles borta? Är det fysiskt — är det slapphet? Är det moraliskt lugn, förstånd o. s. v.? Är det kanske osantt — blott en dröm — och skall jag ännu återvakna till det lif, som

STINA SOMMERHIELM FÖDD LEWEN-
HAUPT. SEPIAMÅLNING AF
FREDRIKA BREMER.

jag förr kände så mäktigt? Jag vet det ej. Lifvet är underligt. Människan är underlig, underlig!»

»Äregirig», »orolig», »stormig i sina begär» blef Fredrika icke mer, dessa egenskaper hade hon, så vidt man kan se, för alltid lagt bakom sig, och dock var hon icke mer än 32 år, när hon skref dessa ord. Icke hade hennes ärelystnad så små mått, att den kunnat mättas af trycksvärta och berömmande recensioner. Hur kommer det sig, att den ej reagerade för Svenska Akademiens guldmedalj (den mindre 1831, den större 1844) eller för berömmelsen utomlands, om den funnits kvar hos den mogna kvinnan, sådan den förut varit? Hvad hon känt af ärelystnadens fröjd och kval har alltifrån hennes berömmelses gryning icke varit mer än aflägsna fläktar af en öfvervunnen känsla.

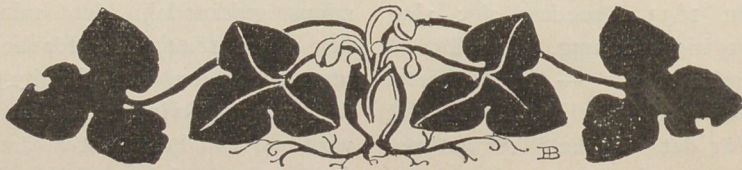
När hon hösten 1836 (till Böklin) skrifver om sin bok »Nina» och den pröfning, det varit för henne att finna sig ha misslyckats, att få klander af kritiken och förtjäna det, fortsätter hon skildringen af en viss dag under denna tid: »Om aftonen ville jag bedja. Sedan jag blifvit ensam, drog jag upp gardinen till fönstret i mitt rum, och där ute var månsken och jordens snöklädda gestalter och himlens stjärnor och skyar stodo lugna och förklarade. Då uppgick inom mig stark känslan af lifvets rikedom, och jag knäböjde i glädje och tackade Gud, att han var så stor, så rik, så mäktig, att människans fattigdom och vanmakt betydde så litet, att han öfverskyldet det med sin härlighet, och att det ord, som vanställdes på mina stammande läppar, hade och skulle finna tusende bättre tolkar».

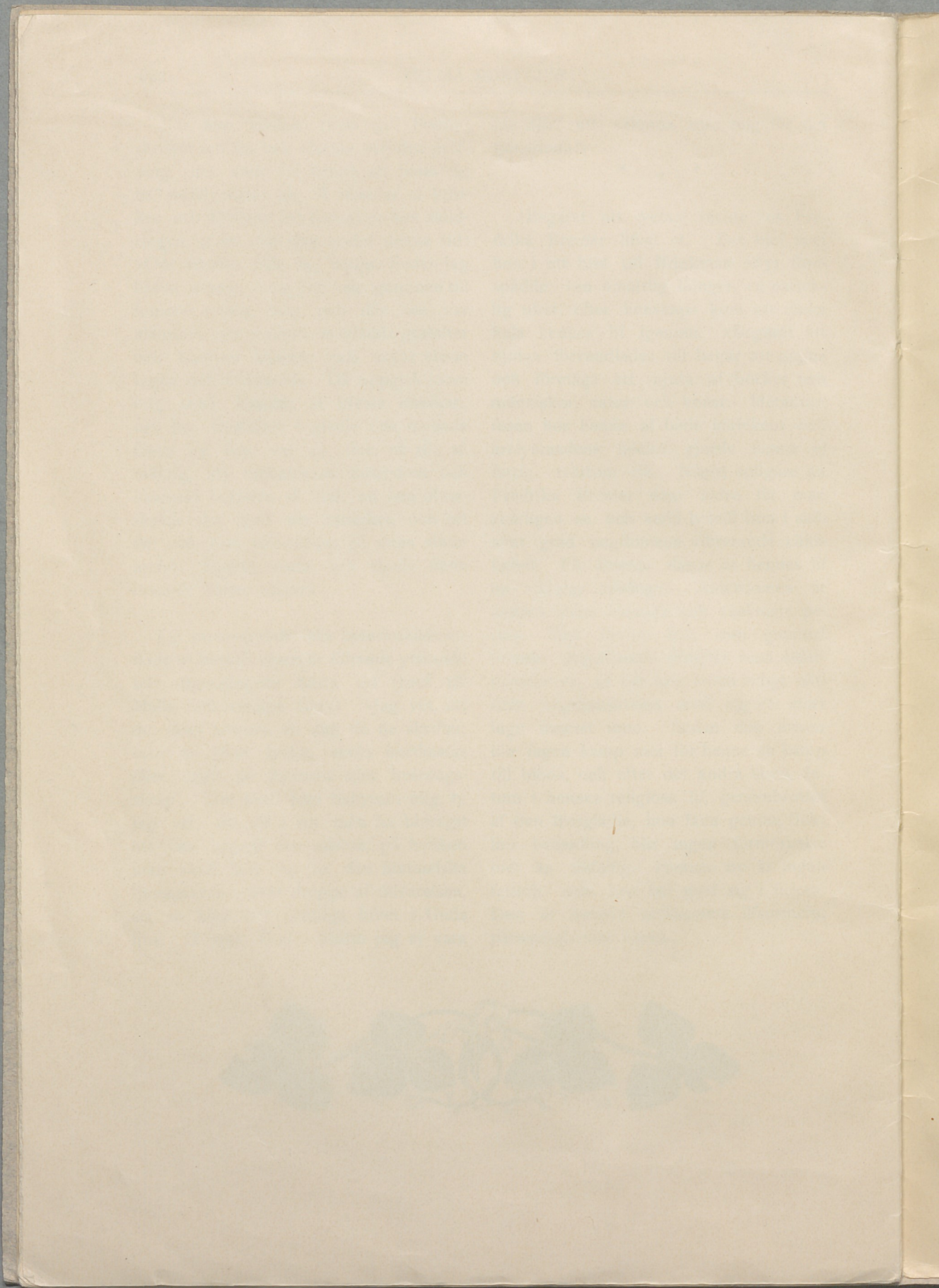
Ett motsvarande, lika betecknande utflöde af hennes väsen är följande yttrande från framgångens bästa tid (bref till Malla Silfverstolpe 1843). »Jag vet, att det skall komma en dag då de skrifter, som nu gjort lycka, skola bortkastas eller ligga på hyllorna som 'hvardags-skräp'. Det skall icke bekymra mig, ty jag vet, att de i sin mån ha bidragit att låta uppgå den sabbat, på hvilken man skall lära sig se den himmelska ljuspunkten i hvar droppe af tillvarelsen, att se hela det verkliga lifvet i Guds ljus. O min Gud! Mätte jag ej vara

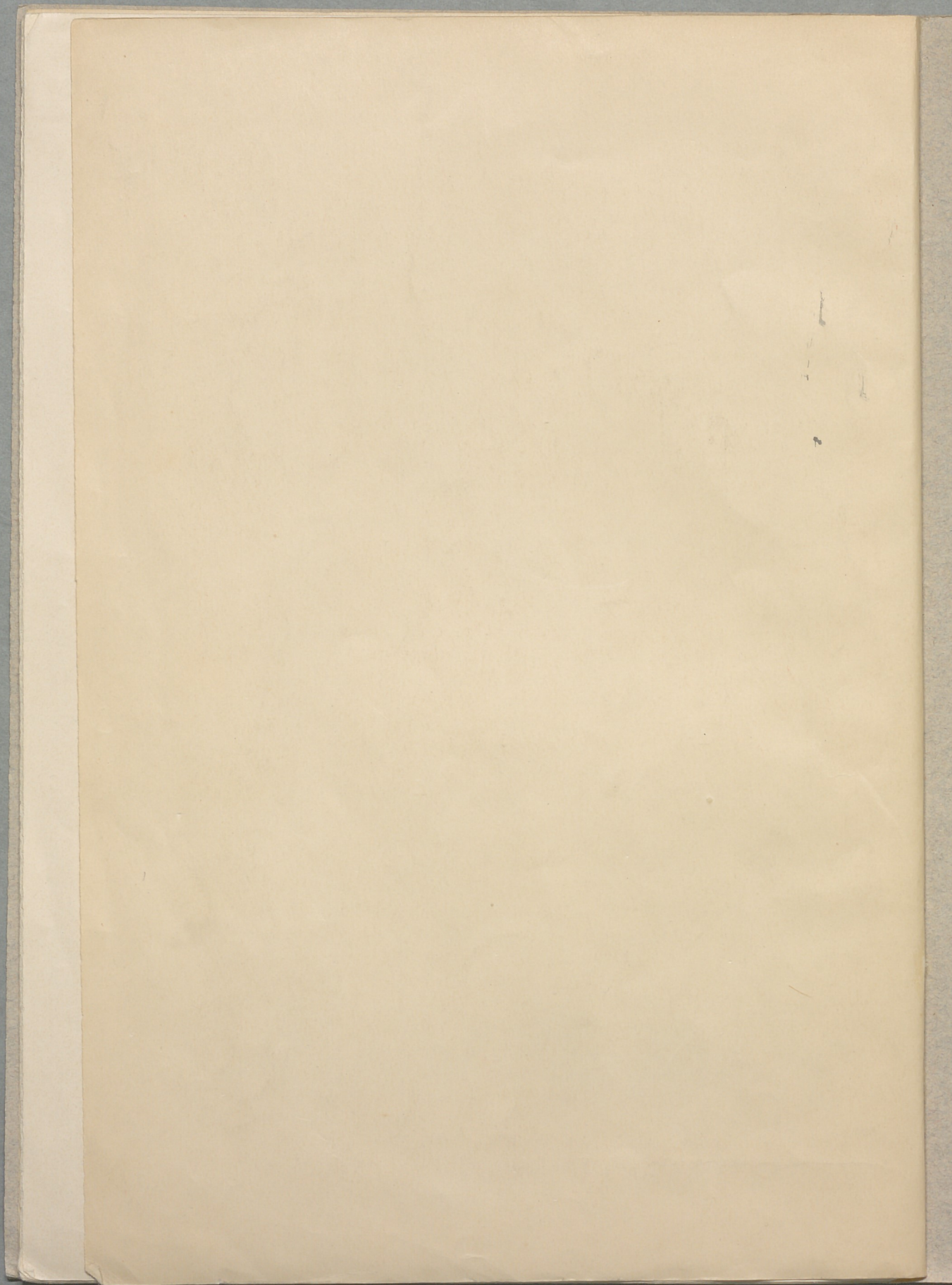
för djärf att sålunda anse mig för din tjänarinna!»

* * *

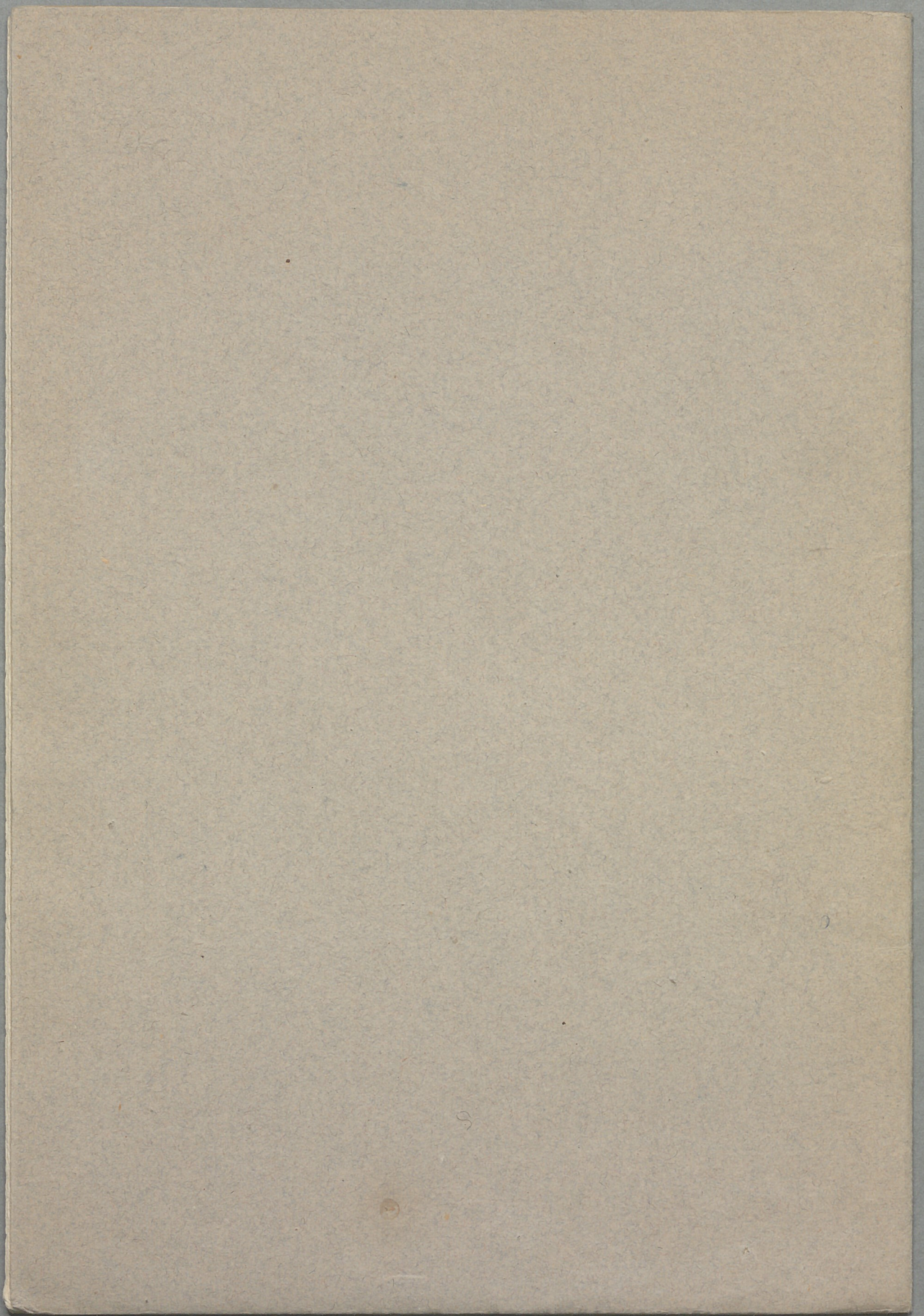
»Begäret att veta» räckte hos Fredrika Bremer lifvet ut. Det blef som hon i ett bref till Brinkman 1831 förspådde: »en omättlig hunger, en osläcklig törst efter kunskap» kom att räcka hela hennes lif igenom. »Begäret att njuta» förvandlades till begär att gagna och förmåga att njuta af böcker och människor, natur och konst. Metamorfosen hos henne af både kärlekens och ärelystnadens lidelse gjorde henne ej fattig, tvärtom rik. Något soligare än Fredrika Bremer som äldre får man svårligen se, och ändå behöll hon i sällsynt grad ungdomens vibrerande känslighet. På ålderns dagar är hennes lif en »daglig lofsång». Ålderdomen är hennes allra klaraste och vackraste period. Men liksom hon som gammal förenar ungdomens liflighet med ålderdomens ro, så bär hon redan tidigt alltifrån ungdomskrisen med sig ett stort lugn innerst inne. Sedan den krisen blir ingen kamp mer för henne en kamp till blods, och efter det andra stora datum i hennes religiösa lif, genombrottet af den trosglädje, hon fann genom Böklins bemedling, blir ingen förmörkelse mer än tillfällig. Hennes tro är ingen fetisch, som hon bär med sig i fickan. Den är hennes verksamma lifsprincip, personlighetens kärna.

www.books2ebooks.eu